

O'QUV JARAYONINI TASHKIL ETISHNING SHAKILLARI VA AHAMIYATI

Meliyeva Dilfuza O'ralovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi

Abdurasulova Nilufar

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti,
Pedagogika fakultiteti, 3BT-S-21guruh talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17334651>

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'quv jarayonini tashkil etishning shakllari va ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan. An'anaviy va innovatsion shakllar, ularni qo'llashning afzalliklari va o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: o'quv jarayoni, ta'lim shakllari, an'anaviy ta'lim, innovatsion ta'lim, dars, seminar, amaliy mashg'ulot, loyiha usuli, mustaqil ish, ta'lim samaradorligi

Annotation: This article analyzes the forms of organizing the educational process and their impact on learning efficiency. Traditional and innovative forms, their advantages, and their role in developing students' knowledge, skills, and competencies are highlighted.

Keywords: educational process, forms of education, traditional education, innovative education, lesson, seminar, practical training, project method, independent work, learning efficiency

Аннотация: В данной статье проанализированы формы организации учебного процесса и их влияние на эффективность обучения. Освещены традиционные и инновационные формы, их преимущества и роль в формировании знаний, навыков и компетенций учащихся.

Ключевые слова: учебный процесс, формы обучения, традиционное обучение, инновационное обучение, урок, семинар, практическое занятие, проектный метод, самостоятельная работа, эффективность обучения

Ta'lim jarayonining samaradorligi, avvalo, uning qanday tashkil etilishiga bevosita bog'liqdir. O'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish nafaqat o'quvchilarni bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish, balki ularning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatini ham shakllantiradi. Shu boisdan o'quv jarayonining shakllarini ilmiy asoslangan holda tanlash va ularni zamon talablariga mos tarzda qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kunda ta'lim tizimida an'anaviy shakllar bilan bir qatorda innovatsion yondashuvlar ham keng qo'llanilmoqda. Dars, seminar, amaliy mashg'ulot, laboratoriya ishi, mustaqil ta'lim, loyiha asosidagi faoliyat kabi shakllar o'quvchilarning bilim olish jarayonini faollashtirishga xizmat qiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'ladi. Shu jihatdan, o'quv jarayonini tashkil etishning shakllari va ularning ahamiyatini o'rganish bugungi ta'lim islohotlari doirasida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

O'quv jarayonini tashkil etish – ta'limning mazmuni, metodlari va vositalarini samarali uyg'unlashtirgan holda, o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan faoliyatdir. O'quv jarayonining shakllari turlicha bo'lib, ular ta'lim jarayonida qo'yilgan maqsad

va vazifalarga qarab tanlanadi. An'anaviy shakllarga ko'ra: O'quv jarayonini tashkil etishda eng ko'p uchraydigan shakl – dars hisoblanadi. Dars o'quvchilarga tizimli bilim berish, ularda muayyan ko'nikmalarni shakllantirish, mustahkamlash va nazorat qilish uchun asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Dars shaklida o'quvchilarning bilim olish jarayoni muntazamlilik, rejalilik va nazorat tamoyillari asosida olib boriladi. Seminar mashg'ulotlari esa ko'proq nazariy bilimlarni mustahkamlash, o'quvchilarni erkin fikr bildirishga, bahs-munozaralarda ishtirok etishga o'rgatadi. Seminarlar orqali o'quvchilarning mustaqil izlanishlari kuchayadi, ularda ijodiy tafakkur va muloqot madaniyati shakllanadi. Amaliy mashg'ulotlar nazariy bilimlarni hayotiy vaziyatlarda qo'llash, tajribalar orqali bilimlarni chuqurlashtirishga xizmat qiladi. Bu shakl ayniqsa texnika, tibbiyot, pedagogika kabi sohalarda alohida ahamiyat kasb etadi. Innovatsion shakllarga ko'ra: So'nggi yillarda ta'lim tizimida innovatsion shakllardan foydalanish keng yo'lga qo'yildi. Loyiha faoliyati shular jumlasidandir. Bu usulda o'quvchilar mustaqil yoki guruh bo'lib, muayyan mavzu asosida izlanish olib boradilar va yakunda natijani taqdim etadilar. Loyihaviy faoliyat ularning ijodkorlik, tashabbuskorlik, muammolarni yechish qobiliyatini rivojlantiradi. Mustaqil ish ham zamonaviy ta'limning muhim shakllaridan biridir. O'quvchilar o'z vaqtida mustaqil izlanish, ma'lumotlarni tahlil qilish, xulosalar chiqarish orqali bilimlarini chuqurlashtiradilar. Bu jarayon ularni hayot davomida o'qishga va o'zini rivojlantirishga o'rgatadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar ham o'quv jarayonida muhim o'rin tutadi. Masofaviy ta'lim, onlayn darslar, multimediali vositalardan foydalanish o'quvchilarda bilim olish jarayonini qiziqarli, samarali va tezkor qiladi. O'quv jarayonini tashkil etishning ahamiyati: O'quv jarayonining shakllari nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarni tarbiyalash, ularda shaxsiy sifatlarni rivojlantirish, ijtimoiy hayotga tayyorlashga xizmat qiladi. To'g'ri tanlangan o'quv shakllari: Ta'lim samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning faolligini kuchaytiradi, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi, ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi, zamonaviy mehnat bozorida zarur bo'lgan malakalarni egallash imkonini beradi. Shunday qilib, o'quv jarayonini tashkil etish shakllari ta'lim tizimining sifat ko'rsatkichlarini belgilovchi muhim omillardan biri sanaladi.

Xulosa qilib aytganda, o'quv jarayonini tashkil etishning shakllari ta'lim tizimida beqiyos ahamiyat kasb etadi. Ular ta'lim jarayonini samarali, tizimli va maqsadga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishga xizmat qiladi. Har bir shakl – dars, seminar, amaliy mashg'ulot, loyiha faoliyati, mustaqil ish yoki zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar – o'ziga xos vazifani bajaradi va o'quvchilarning shaxsiy hamda intellektual rivojlanishiga o'z hissasini qo'shadi.

O'quv jarayonining shakllarini to'g'ri tanlash va ularni zamon talablariga moslashtirish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarni faol, ijodkor, mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida tarbiyalashga imkon yaratadi. Shu bois pedagoglar nafaqat an'anaviy shakllardan foydalanishi, balki innovatsion yondashuvlarni ham o'quv jarayoniga tatbiq etishi zarur. Natijada, ta'lim jarayonini samarali tashkil etish jamiyatning intellektual salohiyatini yuksaltirish, yosh avlodni bilimli, tashabbuskor va mas'uliyatli fuqarolar qilib tarbiyalashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Azizxo'jayev A.A. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: "O'qituvchi", 2010.

2. To'raqulov H. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2015.
3. Ochilov M. Didaktika asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018.
4. Meliyeva, D. O. (2025). BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MUSTAQIL ISHLASH KO'NIKMALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI. Inter education & global study, (2), 320-328.
5. Мелиева, Д. (2024). Boshlang 'ich sinf o 'quvchilarining mustaqil ishlash qobiliyatini rivojlantirishning davlat miqyosidagi ahamiyati. Журнал универсальных научных исследований, 2(5), 1106-1108.
6. Ziyamammedov B. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: TDPU, 2019.
7. Yuldashev J.G. Pedagogik mahorat. – Toshkent: “O'qituvchi”, 2006.
8. Axmedov N. Ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlar. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020.
9. Ibragimov A. O'quv jarayonini samarali tashkil etishning nazariy asoslari. – Buxoro: BDU, 2021.
10. UNESCO. Teaching and Learning: Achieving quality for all. – Paris, 2014.